

Kālidāsa

troligen 400-talet e.Kr.

ur *Kumārasambhava*

I *Kumārasambhava* ("Krigsgudens födelse") har demonen Tāraka attackerat gudarna, och deras enda chans är att förmå guden Shiva att avla en son, som kan leda gudarna i krig mot demonen; problemet är bara att Shiva ägnar sig åt hård askes (avhållsamhet från allt världsligt) på Himalaya och därför är helt ointresserad av giftermål och sex. Men till sist lockas Shiva ned från berget av kärleksgudinnan Umā, bröllopet firas och de kan avla fram krigsguden Kumāra. Nedan återges ett avsnitt från eposets början, en poetisk skildring av Himalaya. Först några förklaringar.

Himālaya betyder "snöns hemvist" och uppfattas som ett berg, inte en bergskedja. *Meru* är ett mytologiskt berg som utgör jordens centrum. Med *syfver* avser översättaren hinduernas siddha, övernaturliga varelser i världsrymden. *Pärlor* ansågs finnas i elefantens panna. Med *fauner* avser översättaren hinduernas kinnara, varelser med form av människa och häst/fågel, och som associeras med kärlek och skönhet. Indierna gjorde av *jakens svanshår* fläktviskor. Med *stjärnehären* menas sju vise som utgjorde stjärnhopen Karlavagnen och som plockade lotusblommor; solen skiner nedifrån på dem. *Soma* är en växt och dryck av växten som forntidens hinduer använde som offerdryck.

I nordlig trakt sig gudaberget höjer, Himālaya, de höga fjällens konung, så vitt som världen sträcker sig dess klippmur, i öst och väster sköljd av havets vågor.

Bland alla berg det främsta platsen intar, de alla – Meru främst ha ömt det vårdat; av ädelstenars glans och läkdomsörter gav Moder Jord det bästa åt sin älskling.

Och evig snö, som täcker fjällets tinnar, bortskymmer ej de skatter, som där gömmas; ett lyte endast skönhets prakt förhöjer, ej månens klarhet av dess fläckar skämmes.

När stundom genom molnens täta slöjor frambryter glansen utav bergets skatter, då smycka sig till dansen himlens nymfer liksom vid sken av aftonrodnans flammor.

Av mörka moln det bär en gördel ständigt, i vilkas svala skugga sylfers dväljas; men när därnere regn och dimmor råda, de fly till evig sol på fjällets hjässa.

Där vilde jägarn lejonet förföljer, fast smältad snö dess blodspår helt har bortsköljt, ty från dess klor en rad av pärlor fallit, ur fällda elefanter pannor rivna.

Där växa björkar, vilkas bruna stammar ge ömma nymfer hjälp att kärlek tolka, på deras mjuka näver tecken ristas i blodröd skrift att heta lågor skildra.

Hör, vinden brusar fram ur fjällets grottor – med ljuvligt sus han genom bambun ilar, det är som om en kör av tusen flöjter med fauners sång i härligt samspel hördes.

lyte = kroppslig defekt stundom = ibland nymf = sexuell naturvarelse gördel = midjeband dväljas = vistas

Mot furans bark sin heta panna river den höge elefanten – kådan strömmar ur sårad stam, och svala vindar sprida balsamisk vällukt över fjällets vidder.

Där växa trolska örter – deras ljusglans i mörka grottor nattens dunkel skingrar; när nymfen med sin älskare där skalkas, likt lampor lysa de vid kärleksfesten.

Men mörkret jämväl, som av solens strålar förföljes, i dess grottors djup en fristad kan finna – ty den höges stolthet smickras av att ge skydd åt den betryckta låghet.

Fast frusna drivor deras fötter smärta, blott sakta bergets nymfer framåt skrida, ty barmens fullhet och de runda höfter dem tvinga att ej ıla som de ville.

De vilda jakar högt på fjällets tinnar dess namn av "bergens konung" verkligt göra, med svansar mjölkvita som månens strålgans beständigt de sin härskare befläta.

När nymfen tvekar att i grottans gömsle ur slöjors höljen späda lemmar blotta, då sänka sig de mörka moln ur rymden och likt förhängen grottans öppning täcka.

Fjällvinden skakar cedrarna och sprider från Ganges' fall ett duggregn utav droppar, som jägaren av jakten het och tröttad med upplyft ansikte inandas girigt.

På fjällets tinnar lotusdammar pråla, vars blommors prakt av stjärnehären skördas, när solen nedifrån sin strålgans sprider, han väcker lotusblomman ur dess slummer.

När skaparn såg, att helig soma växte på detta berg, som bildar jordens mittpunkt, han gav det rangen utav bergens konung och gav det del i gudars offergåvor.

Översättning Jarl Charpentier

ur *Sakuntalā*

Sakuntalā eller Den förlorade Ringen – om kung Dushyantās och eremitdottern Sakuntalās kärlek – är Kālidāsas mest berömda drama, enligt vissa det främsta verket i indisk litteratur. Följande utdrag återger dramats inledning (bönen och förspelen, som officiellt inledde forntida indisk dramatik), början och slutet av fjärde akten (*Sakuntalās farväl till eremitaget* – som anses vara det yppersta skrivet på sanskrit) samt i stort hela femte akten (*Sakuntalās möte med kungen som p.g.a. förbannelsen har glömt vem hon är*). Dramat består av sju akter.

Indisk litteratur var populärt i Europa på 1800-talet. JW von Goethe skrev ett förspel på teatern i Faust efter Kālidāsas modell, och Viktor Rydberg döpte Singoalla efter den indiska flickan – för att nämna två exempel.

Hjalmar Edgrens nästan 140 år gamla översättning är lätt bearbetad: stavningen är moderniserad, och pluralböjningar, kommatering och enstaka ord har justerats. Många scenanvisningar är borttagna eller justerade. Edgren använder slutrim i dikterna, men man rim-

skalkas = vänslas barm = bröst pråla = lysa med starka färger

made sällan i äldre indisk litteratur utan använde andra poetiska tekniker. Här följs Edgrens sätt att skriva skriva namn på sanskrit (med diakritiska tecken etc) förutom i namnet Kālidāsa. (Oftast skrivs Sakuntalā med sh – Shakuntalā – p.g.a. ett lätt tje-ljud.)

För dem som vill läsa eller arbeta med hela dramat finns det ganska lättillgängligt på bibliotek (tillsammans med två andra indiska skådespel) i *Världslitteraturen. De stora mästerverken. Det indiska dramat. Bonniers, 1927.*

Braminen Durvāsas lägger en förbannelse över Sakuntalā.

PERSONER I UTDRAGET

KUNG DUSHYANTA	kung i Hastinapura
SAKUNTALĀ	föräldralös flicka, uppfostrad av Kanva i ett eremitage
ANASŪYĀ	väninna till Sakuntalā
PRIAMVADĀ	väninna till Sakuntalā
KANVA	Sakuntalās fosterfar, eremit
SĀRADVATA	manlig eremit
SĀRNGARAVA	manlig eremit
GAUTAMĪ	ledarinna för eremitagets kvinnor
MĀTHAVYA	vän till Dushyanta

EN DÖRRVAKT och EN PRÄST vid kungens hov m.fl. TEATERDIREKTÖREN och SKÅDESPELARINNAN (hör inte till själva dramat).

Utdraget nedan utspelar sig dels i eremitaget, dels i kungens palats.

Hinduernas skådespel öppnades med en bön som högtidligen upplästes av en braman (hindupräst). Här åkallas Siva (Shiva), "Förstöraren", Brahmā, "Skaparen" och Vishnu, "Upprätthållaren". Siva hade ett tempel i den stad där skalden bodde, varför skådespelet både öppnas och avslutas med en bön till honom. Han hölls av sina dyrkare såsom liktydig med hela skapelsen och ansågs ha synligen uppenbarat sig i de åtta ovan uppräknade formerna: vattnet, offerelden, offerprästen, jorden, luften, solen, månen och eterrymden.

BÖN

Må han som uppenbarat sig i Skaparns första verk, de djupa vatten;
i helga offerelden, virvlande mot skyn, och uti offerbringarn;
i jorden, alla väsens moder, och i luften, liv av allt som andas;
i sol och måne, tidens stjärnor, och i ändlös rymd som ljudet leder;
må han, må Siva, nådigt skydda eder!

FÖRSPEL

TEATERDIREKTÖREN

Om kostymeringen är färdig, min nådiga, så träd fram!

SKÅDESPELARINNAN

Här är jag, färdig att hörsamma min nådige herres befallning.

TEATERDIREKTÖREN

Det är mestadels en upplyst församling som sitter framför oss. Vi måste därför idag uppvakta med det nya skådespel som är författat av Kālidāsa och som kallas *Sakuntalā* eller *Den förlorade Ringen*. Må var och en på bästa vis söka utföra sin roll.

SKÅDESPELARINNAN

Genom din förmåga att ordna kommer nog allt att lyckas väl.

TEATERDIREKTÖREN

Jag skall säga dig, min nådiga, en sanning:

*Att spelets konst jag fäfång tror
om den ej smakens bifall vunnit;
och blygsam tvekan ofta bor
hos den som högst i konsten hunnit.*

SKÅDESPELARINNAN

Du talar sant! Befall nu vad som skall göras först.

TEATERDIREKTÖREN

Vad bättre kan du göra än att med din sång tjusa samlingen till uppmärksamhet?

SKÅDESPELARINNAN

Men om vilken årstid skall jag sjunga?

TEATERDIREKTÖREN

Naturligen skall du sjunga om denna sommar, som nyligen inträtt med sina nöjen:

*Ty nu man svalkar sig med ljuva bad
när skogens vind Pātalas dofter bär;¹
i djupa skuggor slumrar man så glad
och fröjdas så när ljuvlig kväll drar när.*

SKÅDESPELARINNAN

Välän! (*Hon sjunger*)

*Den kärleksdruckna tärna
besmyckar nu så gärna
sitt öra med Sirisha huld.²
Kring blomman biet dansar
och kysser milt dess fransar,
de lena, spetsade av guld.*

TEATERDIREKTÖREN

Ack, hela församlingen där nere är så fånglad av beundran att den just nu liknar en orörlig tavla. Säg mig därför vad vi skall uppföra för att rätt vinna dess bifall.

SKÅDESPELARINNAN

Men har du då icke redan bestämt det, min nådige herre! Du har ju sagt att det oöverträffliga skådespelet *Sakuntalā* eller *Den förlorade Ringen* skall uppföras idag.

TEATERDIREKTÖREN

Din påminnelse, min nådiga, är i sin ordning. Jag hade ett ögonblick glömt mina ord, ty

*Jag fördes bort med våld utav din ljuva sång,
som kung Dushyanta här av hindens snabba gång.³*

(*Båda går ut*)

1 *Patala* är en blomma.

2 *Sirisha* är en art av *Acacia*, vars väluktande, klocklika blommor av hindukvinnan begagnades som örhängen.

3 Förspelet i hindudramat slutade vanligen med en ledig övergång till själva skådespelet. Första akten öppnas med att kung Dushyanta, genom sin iver att förfölja en hind, leds fjärran från sin stig.

Sammanfattning av de tre första akterna: Kung Dushyanta av Hastinapura träffar under en jakttur i skogen flickan Sakuntalå, som har uppfostrats av eremiten Kanva. Sakuntalå har gudomligt ursprung. Hon bor i ett eremitage – ett tillhåll för eremiter, visa personer som dragit sig undan det övriga samhället – i skogen tillsammans med en grupp eremiter. Kungen och Sakuntalå faller för varandra. Han ger henne en ring, ett tecken på hans identitet. Längre fram i dramat blir den ett tecken på deras förbund. De ingår Gåndharvavigsel, en vigsel enbart av kärlek, utan fädernas vetskap och tillstånd; det var en av krigarkastens rättigheter och ansågs som skön och helig. Hon vill ändå ha Kanvas tillåtelse. Kungen återvänder till staden i ärenden. Fjärde akten utspelas i eremitagets trädgård. Priyamvadå och Anasuyå, som är väninnor till Sakuntalå, är sysselsatta med att plocka blommor.

FJÄRDE AKTEN

Sammanfattning: Den helige bramanen Durvåsas, känd för sin vrede, kommer på besök och hälsar vid dörren, men Sakuntalå är fördjudpad i kärlekstankar och hör honom inte. Han lägger då en förbannelse över henne: hennes älskare ska glömma honom – ”som drinkarn glömmet bort sitt eget tal”. Sakuntalås väninnor Priyamvadå och Anasuyå har åhört händelsen. De lyckas få Durvåsas att mildra sin förbannelse: när hon visar kungen den ring som är igenkänningstecknet kommer förbannelsen vika ifrån henne. Lättade väljer de att inte säga något om händelsen för Sakuntalå; de vill skona henne från sådan oro.

Sakuntalå får Kanvas godkännande att gifta sig med kung Dushyanta. Hon ska nu kläs upp

och eskorteras till staden. Alla i eremitaget är samlade för att ta farväl.

KANVA

O, hör mig ni träd i den heliga lunden!

Hon, er vän, vars läppars törst aldrig svalkats, förrän först ömt hon bringat er den kalla drycken; hon, så öm för var och en, att hon aldrig bröt en gren, fastän älskare av skogens smycken; hon, vars fröjdedag det var, när som en av eder bar vårens första, ljuva blom åt henne ack, i dag hon drager hän till sin makes hem, ni trän! Därför er välsignelse hon känne!

*(Han lyssnar till Kokilans stämman, som sjunger:)*⁴

*Vart lummigt träd
besläktat med
de män, som bo
i skogens ro,
det hälsar nu:
”Välsignad går
hon från oss vår
Sakuntalå!”*

*Jag hör Kokilans ljuva toner svara
från skogens trän. Nu kan du lycklig fara.*

(Röster i luften:)

*En lyckosam färd för vår vän!
Må växlande sjöar
med grönskande öar
av lotus förhärliga den!
Och träden, som lummiga stå,
sig väve tillsamman*

*mot glödande flamman
av sommarens sol i det blå!
Sin ljuvliga svalka till dig
må vindarna bära!
Och lotus förära
sitt finaste stoft åt din stig!*

Sammanfattning: Sakuntalå säger att hon kommer att sakna eremitaget.

PRIYAMVADÅ

Det är ej endast vår vän som sörjer vid att lämna andaktslund; även denna visar nu i skilsmässans stund sin rörelse:

*Se gräset tappas av försagda hinden,
påfågeln leker icke mer,
och rankan faller i den sorgsna vinden
de bleka blad likt tårar ner!*

SAKUNTALÅ

Min vördade fader, ack, ännu en gång ville jag bjuda farväl åt min syskonblomma, ”Skogens Ljus”.

KANVA

Jag vet att du älskar henne som en syster. Där är hon vid din högra sida.

SAKUNTALÅ

Du lilla ”Skogens Ljus”. Fastän du förenat dig med mangoträdet, omarma mig likväl med dina böjliga grenar, dem du sträcker mot mig. Från och med i dag måste jag dväljas fjärran från dig.

KANVA

*Mitt barn, du redan vunnit med din dygd
min önskans mål – en värdig makes skygd,
och ”Skogens Ljus” vid mangon fästet sig:
Nu är jag lugn för henne och för dig.*

Far nu därför i frid på din väg!

SAKUNTALÅ

I edra händer, mina vänner, överlämnar jag, såsom en anförtrodd skatt, denna ranka.

Sammanfattning: Sakuntalå bjuds farväl med kloka ord. Hon ska ledsagas av Gautamî, eremitagets kvinnliga ledare, samt de två manliga eremiterna Sârngarava och Sâradvata. Priyamvadå och Anasuyå uppmanar Sakuntalå att visa ringen om kungen har glömt henne (de vet ju om förbannelsen men har inte talat om den för Sakuntalå). Sakuntalå är havande, men det nämns först i akt fem.

FEMTE AKTEN

(I Dushyantas palats; kungen sitter och samtalar med sin vän Måthavya.)

MÅTHAVYA

Hör, hör, min vän, vilka ljuva och rena ackord ljuda från musiksalen! Å, jag vet, det är furstinnan Hansapadikå som övar sig att sjunga.

KUNGEN

Var tyst, och låt mig lyssna!

(En sång bakom scenen)

*Du flyktiga bi, som pressade nyss
mång smekande kyss
åt blomman på mangos doftande gren,
vi lämnar du ren
den vännen, som först förnöjde din vilja,
och släcker din törst hos rodnande lilja?*

KUNGEN

O, hur hennes sång flödar utav svallande känslor!

⁴ Kokilan är en fågel av göksläktet; liksom göken kallades den ”Vårens budbärare”.